

Petr Mikolascai Sp.

Фото надано видавництвом «Центр Європи».

55

Як «ПІД ЗОЛОТОЮ ЗІРКОЮ» народилася перша газова лампа

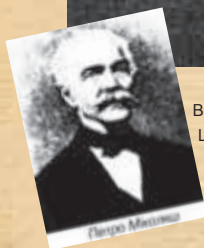
Рецепт успіху від фармацевта Міколяша

Лариса МАРЧУК
(Львів)

— Одного осіннього вечора 1853 року на вулицю Коперника, яка тоді називалася Широкою, до аптеки «Під золотою зіркою», відомої всім львів'янам, під'їхав кінний екіпаж із Борислава, — розповів журналу «Віче» львівський дослідник Ілько Лемко. — Бориславський винокур єврей Абрагам Шрайнер привіз на фірі для Петра Міколяша кілька бочок нафти.

Того вечора вони обговорили вигідний фінансовий проект — як одержати з нафти... горілку. А здійснити цей винахід мали львівські аптекарі Йоган Зех та Ігнаці Лукасевич. Саме перед ними поставив це нелегке завдання господар. Він так захопився ідеєю, що вже відчував смак успіху, який дасть великі прибутки. Минали місяці, але в аптеці Міколяша горілкою так і не пахло. Натомість одного дня одержали дивовижну речовину, яка горіла рівним, яскравим полум'ям, до того ж не коптіла й не мала неприємного запаху. Це був газ.

У 1826 році до Львова в пошуках свого рецепта щастя приїхав 21-річний магістр фармації Віденського університету Петро Міколяш. Він улаштувався працювати лаборантом в аптеку «Під золотою зіркою». Вибір було зроблено правильно, бо знайшов він тут не один рецепт успіху і не тільки для себе. Раптово помер власник аптеки, і вдова призначила спритного лаборанта директором. Молодий і гарний Петро Міколяш сподобався власниці аптеки, і вони одружилися. Чоловік так удаło розгорнув свою діяльність, що аптека стала найпопулярнішою в Галичині. Тут

Петро Міколяш утілював розмаїті свої ідеї. Першим на галицьких теренах почав виробляти содову воду. З усього, за що брався, мав чималі прибутки. До того ж був суспільно-активним громадянином міста: засідав у магістраті і торговельно-промисловій палаті, його обрали сеньйором колеґії аптекарів Галичини. Запальна підприємливість до всього нового переповнювала Петра Міколяша. Він шукав для втілення своїх задумів таких самих людей. У його аптеці вже працювали два фармацевти — чех Йоган Зех і нащадок львівських вірмен Ігнаці Лукасевич, які виготовляли різноманітні ліки, мазі методом перегонки звичайнісінької нафти.

Трагедія винахідника Зеха

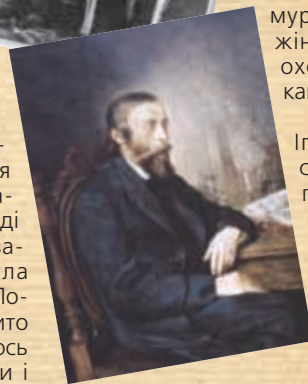
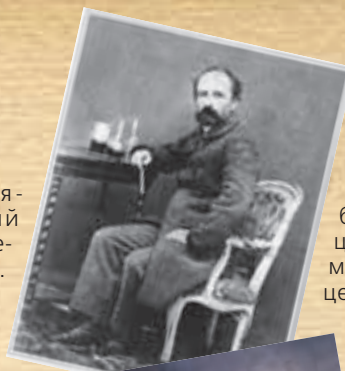
– Так львів'яни вперше у світі винайшли пальне – гас, який навіть нині, на початку XXI століття, використовує третина населення земної кулі, – стверджує дослідник історії Львова Ілько Лемко. – Зех і Лукасевич заговорили у львівського бляхаря гнотову лампу, пальним для якої став гас, і кожного вечора виставляли її у вітрині аптеки.

А невдовзі прийшло і визнання. Йоган Зех отримав диплом Віденського патентного бюро, пізніше його нагородили грамотою на Всесвітній виставці в Мюнхені. Всі, хто був причетний до винаходу гасу, намагалися мати від цього зиск. Хтось розбагатів, а хтось зазнав горя.

Проте пересічний люд не відразу кинувся купувати газову лампу. Якось уночі у львівському шпиталі при світлі газової лампи лікарі зробили термінову операцію. І всі відразу зрозуміли, наскільки безпечним і гігієнічним є новий світильник.

Споживачі виявили жвавий інтерес до «керосинки». Тоді Йоган Зех полишив аптеку Миколяша й заснував на Краківській вулиці лабораторію і крамницю. Тут його дружина та її сестра продавали гас для ламп і бензин для виведення плям. У 1858 році сталася пожежа, причини якої тоді достеменно не виявили. Одні вважали, що виною всьому була конкуренція, інші – неухважність. Пожежа виникла через те, що нібито одна бочка з гасом протікала і хтось ненароком кинув сірник. Сестри і ще дві жінки, котрі купували гас, згоріли. Це горе дуже вплинуло на долю талановитого винахідника Йогана Зеха: він покинув свій бізнес і знову почав працювати фармацевтом. А на Личаківському цвинтарі поставив дорогий величної краси пам'ятник двом сестрам. Сьогодні

його можна побачити поблизу центральної алеї музею-цвинтаря – це виготовлені з жовтого мармуру дві гарні жіночі постаті, охоплені язиками полум'я.

А ось Ігнаці Лукасевичу більше поталанило. Спочатку він приїхав до Борислава, потім до Дрогобича, де намагався розпочати свій бізнес розробкою нафтових родовищ. Згодом зупинився в місті Кросно й побудував свій нафтопереробний завод. Відтак поляки належно оцінили старання Лукасевича і саме тут створили музей йому як винахіднику гасу і газової лампи.

56

Від аптеки до Кришталевого палацу

– Із винаходами часто трапляються дивовижні метаморфози, – зауважує дослідник історії Львова Ілько Лемко. – Абрагам Шрайнер, який привіз бочки на вулицю Коперника до аптеки пана Миколяша й хотів із нафти одержати горілку, все-таки не розгубився. Він прихопив із собою зразок газової лампи і помчав до Відня, де продав її ділку Дітмару. Той, надавши виробу іншого вигляду, почав продавати його на ринках Європи. Навіть у Львові, на площі Міцкевича, був його магазин. Діяльність цього спритного торговця призвела до того, що пріоритет львів'ян у винаході гасу і газової лампи швидко забули.

Оскільки місце, де зроблено винахід, було знаковим, то нащадок Миколяша 1890 року перебудував аптеку «Під золотою зіркою». В такий спосіб на вулиці Коперника, 1 з'явився розкішний неоренесансний будинок, а на першому поверсі – аптека з прекрасними багатими, із різьбленого дерева та з ліпниною інтер'єрами. Всю цю красу до січня 2011 року мали змогу оглядати відвідувачі аптеки, бо протягом десятиліть вона працювала.

У 1900 році знана родина Миколяшів вирішила будувати біля аптеки пасаж. Його спроектува-

ли знамениті львівські архітектори Іван Левинський та Арнольд Захаревич. Проект реалізували 1913 року. Це була висотна споруда у вигляді тунелю (вхід із вулиці Коперника, а вихід на вулицю Вороного), вкрита скляним дахом. Пасаж Миколяша ще називали Кришталевим палацом. Він мав площу 5750 квадратних метрів. По обидва боки тунелю були розташовані магазини з привабливими вітринами, ресторани, кав'ярня, офіси фірм, товариство мистецтв, конференц-зал. Розкішні інтер'єри, прикрашені

східними панно, малюнками на стінах у стилі сецесії особливо вражали відвідувачів. Під час Другої світової війни на пасаж упала бомба, та будинок аптеки вцілів.

Слава пасажу Миколяша, якого давно вже немає, породила задум в одного львівського інвестора реалізувати проект його відновлення. І втілення цього наміру почалося... з руйнації історичної аптеки, в якій мав бути заклад громадського харчування – чи то ресторан, чи то кав'ярня.

Фото надано видавництвом «Центр Європи».

Львівська громада стала на захист історичної аптеки

Як уже повідомляв журнал «Віче» на своєму сайті 21 січня ц. р., у Львові руйнують історичну аптеку на вулиці Коперника, 1, де було зроблено й утілено в життя винахід – гас і газову лампу. Громадськість Львова забила на сполох, коли одержала сигнали про те, як знімають обшивку чудового інтер'єру з горіхового дерева у давній аптеці «Під золотою зіркою».

Обурення львів'ян змусило співзасновника аптеки (він же інвестор нового проекту відновлення пасажу Миколяша) дати прес-конференцію місцевим ЗМІ. Підприємець намагався переконати журналістів, що аптека була нерентабельною, тобто збитковою, і нині він має намір провести тут реконструкцію та влаштувати косметичну аптеку. Однак йому ніхто не повірив. Бо суспільно-активна громадськість міста знає цього підприємця як такого, хто не один рік проштовхує на виконкомі міської ради рішення «Про реалізацію інвестиційного проекту відтворення пасажу Миколяша», в який входить історична аптека. І такі рішення вже не раз виносили. А в інституті «Укрзахідпроектреставрація» є «Проектні пропозиції відтворення

першої черги пасажу Миколяша у м. Львові», де зазначено, що перший поверх на вулиці Коперника, 1 пропонується використовувати під кафе-кондитерську на 32 місця.

Після того, як громада виступила на захист збереження історичної аптеки, Львівське управління охорони історичного середовища міської ради офіційно повідомило, що не давало дозволу на реконструкцію пам'ятки архітектури місцевого значення по вулиці Коперника, 1.

– Я зустрічався з інвестором і ознайомився з його намірами, – розповів «Віче» голова Львівської обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, віце-президент УНК ІКОМОСу Андрій Салюк. – Позаяк

Фото Маріана СТРИЛЬЦІВА.

це історична аптека, то він хоче реставрувати унікальний дерев'яний інтер'єр і відтворити його згідно з давніми фотографіями старої аптеки, взятими за взірць. Наскільки мені відомо, інвестор залучив до реставрації фахових майстрів по дереву. І це вселяє надію, що відновлювальні роботи буде здійснено на високому рівні. Згідно з планом інвестора тут буде атракційна аптека, але не така традиційна, що існувала донині.

Дати 29 березня 1561

29 березня 1561 року народився Санторіо Санкторіус, італійський лікар, анатом, фізіолог, котрий першим використав термометр і вимірювач пульсу. Будучи професором Падуанського університету, він також практикував як лікар у Польщі, Угорщині, Хорватії. Основні дослідження, узагальнені в роботі «De statica medicina» (1614 р.), присвячено обміну речовин у людини, вивченню дихання і так званого невидимого випаровування з поверхні шкіри. Проводячи досліди на собі, прагнув установити й відтворити в кількісних показниках усі фізіологічні процеси в організмі. Для цього винайшов низку вимірювальних приладів (для вимірювання сили пульсації артерій, систематичного спостереження за зміною ваги людини в різних умовах тощо). Спільно з Г. Галілеєм сконструював перший ртутний термометр (1626 р.).

До речі, тільки у XXI столітті ртуть, що довгі роки залишалася єдиною речовиною, яку застосовували в медичних термометрах, може бути замінена нетоксичною іонною рідиною. Група британських і американських учених запропонувала замінити ртуть на сіль органічної сполуки, яка за нормальних умов існує в рідкому стані. Іонні рідини давно відомі хімікам, їх використовують у системах доставляння ліків в організм, в акумуляторах і паливних елементах. Окрім того, порівняно зі ртуттю вони швидше реагують на зміну температури.

Ю. Ц.

Р. С. Проте варто пам'ятати, що кожний інвестор насамперед думає про свій прибуток. А цей підприємець є відомим у Львові як творець висококласних кав'ярень, ресторанів. Отже, підприємливому бізнесмену важко буде втриматися від спокуси, щоб не облаштувати на місці історичної аптеки в її відреставрованих розкішних інтер'єрах кав'ярню чи ресторан.

